

Een nieuwe wind door het zorgbeleid op de basisschool: een “vademeicum zorg” voor het hele team

Greet Vanhove en Machteld Verhelst

Beide auteurs werken bij het Vlaams Verbond van het Katholiek Basisonderwijs (WKBaO). Greet Vanhove is pedagogisch begeleider en Machteld Verhelst is pedagogisch coördinator.

WKBaO publiceerde bij het begin van het schooljaar een nieuw vademeicum voor zorg. Waarom was dat nodig? Vanuit welke visie is het gegroeid? Voor wie is het bedoeld? Wat staat erin? Wat zijn de accenten? Waar geven we de samenwerking met het CLB een plaats? Dit artikel vertelt je er meer over. We focussen in dit artikel op het CLB, en gaan dus minder in op de rol van andere mogelijke partners. Zij nemen natuurlijk ook verantwoordelijkheid op in dit verhaal en nemen deel aan deze gezamenlijke zoektocht.

Waarom een nieuw vademeicum?

Sinds de publicatie van het vademeicum zorgbreed werken van het WKBaO (2004) is het zorgbeleid in de basisscholen enorm geëvolueerd. Denk maar aan de veranderde regelgeving, zoals de invoering van de puntenenveloppe voor zorgbeleid of het afschaffen van de taakklas. Daarnaast spelen ook de verander(en)de leerlingenpopulatie en een gewijzigde maatschappelijke context een rol. Vanuit goede praktijk ontwikkelen de onderwijskoepels en de CLB's samen met academici nieuwe denkkaders zoals het zorgcontinuüm en het handelingsgericht werken. Het nieuwe vademeicum is op die denkkaders geënt.

Over WKBaO

De katholieke basisscholen in Vlaanderen zijn gegroepeerd in het Vlaams Verbond van het Katholiek Basisonderwijs (WKBaO). Op WKBaO werken centrale pedagogische begeleiders. Naast centrale begeleiders zijn er ook diocesane begeleiders in de bisdommen. Alle begeleiders samen maken deel uit van PBDKO, de pedagogische begeleidingsdienst van het Katholiek Onderwijs. Centrale begeleiders doen op het Verbond aan pedagogische dienstverlening voor de katholieke basisscholen en voor diocesane pedagogische begeleiders. Ze ontwikkelen leerplannen, visieteksten, instrumenten, verzorgen nascholing en ondersteunen instellingen op allerlei manieren. De thema's zijn niet enkel leergebiedgebonden, maar gaan ook over beleid voeren, gelijke onderwijskansen, zorg... WKBaO is een onderdeel van het Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO), de katholieke onderwijskoepel. Binnen het VSKO werken de pedagogische begeleiders WKBaO samen met de andere verbonden (Vlaams Verbond voor Katholiek Secundair Onderwijs (WKSÖ) en Buitengewoon Onderwijs (WKBuO)), met de begeleidingsdiensten in de bisdommen, en met het VCLB.

Het vademecum zorg kwam tot stand dankzij de samenwerking tussen het VKBaO en de pedagogisch begeleiders in de bisdommen. Daarnaast hebben tal van kritische vrienden meegewerkt om de ontwerp teksten te optimaliseren en te verfijnen, maar ook om ze bruikbaar en herkenbaar te maken voor het werkveld. Onder de kritische vrienden mochten we rekenen op medewerkers vanuit VKSO, WKBUO, PBDKO, VCLB en vanuit onze scholen.

Moeten scholen een zorgbeleid hebben?

Het nieuwe vademecum is een leidraad om in het schoolwerkplan te beschrijven op welke wijze de school haar zorgbeleid voert. Het helpt het team haar zorgvisie verder te ontwikkelen en het zorgbeleid uit te stippelen zodat de school elk kind dat haar wordt toevertrouwd, optimale ontwikkelingskansen kan bieden.

Het is ook een hulpmiddel om aan de reglementaire verplichtingen te voldoen. In het decreet basisonderwijs lezen we immers in artikel 47 bij § 1: "Ieder schoolbestuur maakt voor elk van zijn scholen een schoolwerkplan dat ten minste volgende elementen bevat: (5) de wijze waarop de school via haar zorg- en gelijke onderwijskansenbeleid werkt aan de optimale leer- en ontwikkelingskansen van al haar leerlingen." In het decreet betreffende de kwaliteit van het onderwijs wordt in artikel 38 het referentiekader bepaald dat de inspectie gebruikt bij schooldoorlichtingen. Daarin

lezen we dat de inspectie nagaat of de onderwijsinstelling de reglementaire verplichtingen op het vlak van het beleid inzake gelijke onderwijskansen en het zorgbeleid en de leerlingenbegeleiding respecteert.

Een zorgvisie, een zorgbeleid en een gelijkekansenbeleid

Als we het in het nieuwe vademecum hebben over zorg, dan bedoelen we daar het volgende mee: het gaat om de zorg die een leerkracht aan alle leerlingen biedt om via kwaliteitsonderwijs optimale onderwijskansen na te streven. Daarbij gaat naar leerlingen met specifieke noden een bijzondere zorg uit.

In het vademecum focussen we op het zorgbeleid en minder op het beleid rond gelijke kansen. Het beleid dat het schoolteam rond zorg en rond gelijke kansen voert, is met elkaar verweven. Zowel voor het zorgbeleid als het gelijkekansenbeleid is een sterk pedagogisch-didactisch beleid het fundament om de leerlingen optimale leeransen te geven. De basis van goed onderwijs waarin een krachtige leeromgeving gerealiseerd wordt, is gemeenschappelijk. Maar de invalshoek voor het zorgbeleid

en het gelijkekansenbeleid is anders. Zet het team de bril op van gelijke onderwijskansen, dan ligt de focus vooral op het omgaan met socio-economische en culturele achtergrondkenmerken van haar leerlingen. De context waarin de leerlingen opgroeien, de bagage die ze van thuis meekrijgen en ook groepsgebonden achtergrondkenmerken kunnen de kansen en het leren van de leerlingen hypothekeren als de school er geen oog voor heeft.

In het vademecum belichten we de fasen die de school doorloopt in het zorgbeleid. We gaan daarbij specifiek in op het beleid dat de school voert voor leerlingen die leerbedreigd zijn, om welke reden ook, of voor leerlingen met een handicap. In het vademecum kiezen we er zeer bewust voor om de klasleerkracht te erkennen als de spilfiguur van de zorg. Elke leerkracht is vanuit zijn of haar professionaliteit mee verantwoordelijk voor het zorgbeleid van de school. Het zorgvademeccum is voor elke leerkracht, elke zorgcoördinator en elke directeur geschreven. Het is zowel op het kleuter- als het lager onderwijs gericht.

Accenten in het nieuwe vademecum

Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

In het vademecum wordt naast de zorg voor alle leerlingen ook aandacht besteed aan het ondersteunen van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Onderwijsbehoeften geven aan wat een leerling nodig heeft om een onderwijsdoel te bereiken. Soms volstaat een brede basiszorg niet of slechts gedeeltelijk om daaraan tegemoet te komen. Het kan gaan om behoeften op het vlak van leren en ontwikkelen als persoon. Hier zijn zorg en ondersteuning in de opvoeding gekoppeld aan de onderwijscontext.

We definiëren in het vademecum “specifieke onderwijsbehoeften” ruim. Ze kunnen het gevolg zijn van een ontwikkelingsvoorsprong of van ontwikkelings-, leer- en gedragsmoeilijkheden. Ze kunnen ontstaan door een andere thuistaal of (sub)cultuur; door een handicap, door sociaal-emotioneel functioneren of door de werkhouding... Het gaat om leerlingen voor wie de school haar organisatie en werking aanpast, op wie de leerkracht het curriculum en haar manier van onderwijzen afstemt en/of voor wie bijkomende middelen nodig zijn om effectief en efficiënt te leren. Voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften wordt de onderwijsomgeving aangepast. De leerkracht ondersteunt gericht, differentieert, remedieert, compenseert, dispenseert, voegt doelen toe of zorgt voor een individuele handelingsplanning. Voor die leerlingen voorziet de leerkracht verhoogde zorg. Bij voorkeur realiseert de school die zorg binnen de klascontext ondersteund door het zorgteam. Het team ontwikkelt voldoende expertise om de leerlingen de nodige ontwikkelingskansen te bieden. Leerlingen en hun ouders zijn als ervaringsdeskundigen nauw betrokken. Op die manier kunnen de leerlingen het gemeenschappelijke curriculum blijven volgen.

Voor sommige leerlingen volstaat de verhoogde zorg niet. Het team overlegt dan met alle betrokkenen en zoekt welke bijkomende ondersteuning nodig is voor

de verdere begeleiding van die leerling. Het team pakt de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling en de ondersteuningsbehoeften van de ouders en de leerkracht aan.

Samenwerking en overleg

Samenwerking en overleg worden als essentieel voor het zorgbeleid op school beschouwd. Daarmee staat of valt een goede zorgwerking. Van meet af aan zorgt de school voor een respectvol overleg met de ouders. Waar mogelijk wordt de leerling erbij betrokken. Een open en eerlijke communicatie op basis van gelijkwaardigheid is erg belangrijk om tot resultaten te komen. Uiteraard overlegt het leerkrachtenteam en is er overleg met het CLB. Het team overlegt over de concrete begeleiding voor de leerling en zorgt ervoor dat alle initiatieven op elkaar afgestemd zijn. Ook als dat betekent dat de school een beroep moet doen op ondersteuning van externe partners: het revalidatiecentrum, GON- of ION-begeleiders, scholen voor buitengewoon onderwijs of therapeuten.

Wie bij de digitale versie van het vademecum via de zoekfunctie “CLB” intikt, ziet dat deze term maar liefst 96 keer voorkomt op de 146 pagina's. In elk van de hoofdstukken wordt het belang van de betrokkenheid en de goede samenwerking met het CLB benadrukt. Het is een bewuste keuze geweest om de principes van het handelingsgericht werken als een van de denkkaders bij de invulling van zorg op school voorop te stellen. Deze principes liggen ook aan de basis van de handelingsgerichte diagnostiek en de protocollen diagnostiek die door de centra gehanteerd worden. De keuze om ook voor het zorgcontinuüm dezelfde voorstelling te gebruiken, zorgt ervoor dat school en CLB, hoe langer hoe meer, dezelfde taal spreken.

We duiden in het zorgvademedum de ondersteuning die de scholengemeenschap in het kader van de zorgwerking kan bieden. Dat kan bijvoorbeeld door op scholengemeenschapsniveau overleg te organiseren voor alle zorgcoördinatoren. Als deskundigheid gedeeld wordt, dan vergroot dat de handelingsbekwaamheid van het team en van de individuele leerkracht. De aanpak en expertise van

het buitengewoon onderwijs kan inspireren. Om een zorgvisie te ontwikkelen en te concretiseren in een zorgbeleid, kan de school een beroep doen op de pedagogische begeleidingsdienst. Die begeleiding kan ook met meerdere scholen tegelijk aangevraagd worden. Ook het CLB ondersteunt de school in de ontwikkeling van haar zorgbeleid.

Als de school bewust een beroep doet op de verantwoordelijkheid van alle partners en de deskundigheid samenbrengt, dan vergroot de draagkracht van de school. Zo groeit de school uit tot een gemeenschap waarin de zorg voor de leerlingen centraal staat.

Team teaching en zorg

We gaan in het vademecum dieper in op een onderwijsvorm die veel voordelen kan bieden bij een goede zorgwerking: team teaching. Het inschakelen van een collega om klasondersteunend te werken is echter nog weinig ingeburgerd in het onderwijs. De leraar staat meestal nog alleen voor de klas. Nochtans zijn er op gebied van zorg heel wat kansen. Men creëert door een intensievere ondersteuning meer leerkansen voor de leerlingen en als leerkracht staat men er niet alleen voor. Het opent meer perspectieven voor binnenklasdifferentiatie. Door in een gelijkwaardige relatie samen te werken met een collega, is men als leerkracht voortdurend bezig met zichzelf te professionaliseren. Men leert immers van elkaars aanpak in de klas. Er kan ook samengewerkt worden met een zorgcoördinator of een andere specialist (bijvoorbeeld een orthopedagoog in het kader van inclusief onderwijs). Die hoeft niet constant in de klas aanwezig te zijn, maar een regelmatige, gestructureerde samenwerking waarbij men samen instaat voor het geven van een aantal lessen of activiteiten, kan heel zinvol zijn. Zowel voor de ondersteuning van die leerlingen die extra zorg nodig hebben, als voor de eigen handelingsbekwaamheid van leerkrachten is team teaching dus een zeer zinvolle manier om met hun lestijden om te gaan.

De inhoud van het vademecum in een notendop

Het vademecum beperkt zich tot de essentie van een degelijk en geïntegreerd zorgbeleid, maar we verwijzen voortdurend naar interessante websites en literatuur, en nemen links op als inspiratiebron en uitbreiding. De structuur van het vademecum wordt weergegeven in Figuur 1.

In het eerste deel, **Beleidsvoerend vermogen en zorg**, schetsen we een kader: we beschrijven hoe de school vanuit haar beleidsvoerend vermogen het accent op zorg kan leggen. We doen dat aan de hand van de negen pijlers van beleidsvoerend vermogen en concretiseren ze in functie van zorg. Per indicator noteren we een aantal reflectievragen voor het schoolteam.

Voorbeelden van reflectievragen bij de pijler “samenwerken” zijn:

- Op welke wijze is er aandacht voor de ondersteuningsbehoeften van leerkrachten en ouders?
- Hoe organiseer je niveauoverschrijdend overleg tussen de kleuter-, lagere en secundaire school (cf. de BaSO-fiche)?
- Hoe verloopt de samenwerking met de ouders, het CLB, het revalidatiecentrum, de GON- of ION-begeleider en andere externen? Op constructieve wijze?
- Waarmee kun je aantonen dat de positieve aspecten van de leerling en de andere betrokkenen het uitgangspunt van de samenwerking vormen?
- In welke mate wordt op het niveau van de scholengemeenschap samengewerkt voor wat betreft zorg?

De antwoorden op de reflectievragen tonen hoe het beleidsvoerend vermogen op het gebied van zorg in het team tot uiting komt. De school kan dat uiteraard aanvullen met eigen accenten. Zo krijgt de school een referentiekader om het beleidsvoerend vermogen op het vlak van zorgbeleid te onderzoeken en te versterken.

In het tweede hoofdstuk, **Brede visie op zorg**, concretiseren we de visie op zorg. Uitgangspunt is het zorgcontinuüm (zie Figuur 2). We leggen meteen ook de link naar de uitgangspunten van gelijke onderwijskansen en naar handelingsgericht werken. Die kunnen de school helpen om haar interne werking te optimaliseren. Het vademecum is dus een toetssteen voor het zorgbeleid.

Het zorgcontinuüm beschrijft hoe het zorgbeleid in de basisschool uitgebouwd kan worden. Het bestaat, net zoals bij het handelingsgericht werken, uit vier fasen: brede basiszorg, verhoogde zorg, uitbreiding van zorg en overstap naar een school op maat.

Het is een bewuste keuze om in de voorstelling met stippellijnen te werken (zie Figuur 2) omdat het continuüm een doorlopend, aansluitend geheel van zorg is. De zorgwerking in de school vloeit met andere woorden “natuurlijk” over naar een intensievere vorm van zorg, indien dat nodig is. De noden van de leerlingen zijn immers niet strikt af te lijnen of in vakjes in te delen.

Het derde hoofdstuk, **Fasen zorgcontinuüm uitgediept**, is uitgebreid omdat we de fasen van het continuüm praktijkge-

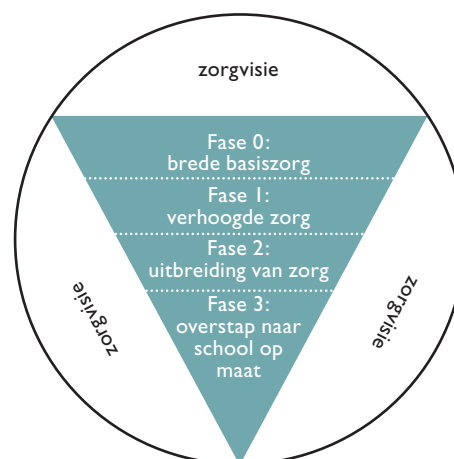
richt invulling geven. In elke fase besteden we aandacht aan een krachtige leeromgeving, het afstemmen op de behoeften van de leerling en betrokkenheid of samen school maken. Met een krachtige leeromgeving bedoelen we dat de leerkracht ervoor zorgt dat leerlingen kunnen leren in een veilig en positief klimaat, waar hun welbevinden en betrokkenheid hoog zijn. Hun leren is betekenisvol en authentiek, verloopt al doende en op basis van een rijk aanbod. Ze worden daarbij door leerkracht en medeleerlingen ondersteund, met interactie als krachtige motor.

Om elke leerling optimale groeikansen te geven, plaatsen we zijn onderwijsbehoeften centraal. De leerkracht stimuleert de ontwikkeling van alle leerlingen door een krachtige leeromgeving te creëren. Hij of zij werkt preventief en probeert problemen te voorkomen. De leerkracht versterkt wat goed gaat om te kunnen werken aan wat minder goed gaat. De basisdidactiek wordt een gestructureerde aanpak. Goede zorg start met goed onderwijs. De leerkracht is de spilfiguur van zorg.

Een veilig pedagogisch klimaat houdt rekening met verschillen tussen leerlingen. Het gaat daarbij niet alleen om verschillen in culturele en subculturele achtergrond. Het heeft ook te maken met verschillen in fysieke en mentale ontwikkeling, met verschillen in motivatie, leerstijlen, leervermogen en talenten. Brede basiszorg betekent dat de leerkracht diversiteit als een meerwaarde ziet in een krachtig leerproces. De persoonlijkheid en de vaardigheden van de leerkracht vormen daarbij het uitgangspunt.

Figuur 1: Structuur van het zorgvademedecum

Figuur 2: Het zorgcontinuüm

We geven bij alles concrete voorbeelden ter inspiratie. Hoe kan de leerkracht werken aan een krachtige leeromgeving? Hoe kan men differentiëren? Hoe kan men breed kijken, breed evalueren? Hoe pakt men dat aan in de eigen klas en in de school? Hoe kan men afstemmen op specifieke onderwijsbehoeften?

Enkele concrete voorbeelden bij "krachtige leeromgeving":

- *Leerlingen ontwikkelen niet gelijk. Vergelijk leerlingen tijdens een evaluatie niet alleen met anderen, maar kijk ook naar hun eigen vorderingen.*
- *Je voorziet voldoende kleine tussenstappen waardoor je voorkomt dat leerlingen vastlopen.*
- *Je toont aan de leerlingen hoe en wat je kunt leren uit fouten die je maakt.*
- *De les start met gemakkelijke oefeningen. Succes ervaren bevordert de motivatie. Een andere les start met een probleemstelling die de leerlingen uitdaagt.*

In het hoofdstuk 3 wordt duidelijk dat het CLB vanaf de fase 0, brede basiszorg, de school kan ondersteunen bij het ontwikkelen van haar zorgvisie en zorgacties op klas- en schoolniveau. Dit staat omschreven in het CLB-decreet in het artikel 23: "Het centrum ondersteunt de scholen bij de ontwikkeling van een visie op zorgverbreding. Het centrum draagt bij tot de zorgverbreding voor de leerlingen." We vinden deze opdracht dan ook terug in de modellen van het beleidscontract en de bijzondere bepalingen. Tijdens de jaarlijkse evaluatie van de bijzondere bepalingen kunnen het schoolteam en het CLB-team de ondersteuning van het zorgbeleid en het gelijke onderwijskansenbeleid concretiseren in bijzondere bepaling 3.1.: "Afspraken van de school/scholengemeenschap met het CLB in het kader van de uitbouw van een zorgbeleid op school en de optimalisering van de schoolinterne leerlingenbegeleiding met inbegrip van onderwijsloopbaanbegeleiding en de eventuele betrokkenheid van de PBD (wie doet wat?)." In de handleiding worden hierbij ter inspiratie concrete voorbeelden gegeven.

In dit hoofdstuk is er bij de fasen 0, 1 en 2 ook telkens een deel met als titel: "Betrokkenheid: samen school maken". Hierin wordt ook de mogelijke samenwerking tussen de school en het CLB in

de verschillende fasen nog eens apart omschreven. De aanpak en afstemming tussen de leerkracht, het zorgteam, het CLB en eventuele externen nemen toe naarmate een leerling in een hogere zorgfase terecht komt. We herkennen bij dit laatste uiteraard de draaischijffunctie van het CLB.

In het vierde hoofdstuk, **Coachen**, hebben we het over het coachen van teamleden. We lichten toe hoe de directeur het coachen kan ondersteunen én hoe zorgcoördinatoren het team kunnen coachen. We willen er ook toe komen dat leerkrachten coachend van elkaar kunnen leren. De directeur kan een beroep doen op de pedagogische begeleidingsdienst en het CLB om het team te coachen en te ondersteunen bij het bieden van zorg. De pedagogische begeleiding kan pedagogisch-didactische processen binnen de schoolwerking ondersteunen en versterken. Het schoolteam werkt nauw samen met het CLB om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften op te volgen, voor hen specifieke interventies uit te werken en die met de leerkracht te overleggen.

Het vijfde hoofdstuk, **Instrumenten en inspiratie**, bevat een schat aan praktische instrumenten en inspiratiebronnen waarmee de school aan de slag kan gaan om te reflecteren over en te werken aan het zorgbeleid: een kader voor beleidsvoerend vermogen, een visietekst, een richtdocument voor zorgvisie en zorgbeleid, een zorgspiegel, kijkwijzers voor leerkrachtvaardigheden en krachtige leeromgeving, een groeipad naar meer integratie, een reflectiemodel en een vragenlijst bruikbaar bij coaching... Bij elk van die praktische instrumenten geven we suggesties hoe de leerkracht ermee aan de slag kan gaan tijdens bijvoorbeeld personeelsvergaderingen, studiedagen of bij coaching.

De **online versie van het vademecum** staat ter beschikking van onze scholen, nadat ze ingelogd zijn op de WKBaO-website. Die biedt de mogelijkheid om die praktische instrumenten te verwerken op maat van de school. In de online versie kunnen leerkrachten bovendien zoeken op een bepaalde term of onderwerp. Bijvoorbeeld: waar vind ik iets over evaluatie of krachtige leeromgeving? Of over doorstroming en zittenblij-

ven? In de online versie kunnen ze ook via een simpele klik op de links de opgenomen inspiratiebronnen en documenten voor uitbreiding en documentatie raadplegen.

Een beroep doen op het CLB in de verschillende fasen van het zorgcontinuüm

In wat volgt gaan we even dieper in op de rol van CLB, maar in het zorgvadecum gaat het om een gezamenlijke zoektocht tussen school, CLB en ook andere partners zoals pedagogische begeleidingsdiensten.

In de fase 0 draagt de klasleerkracht de verantwoordelijkheid over de regie en de uitvoering van de brede basiszorg binnen de klas. Tijdens het zorgoverleg steunt en coacht het zorgteam de klasleerkracht hierbij. De pedagogische begeleiding kan, eventueel in samenwerking met het CLB, visie en acties helpen uitwerken en op klas- of schoolniveau ondersteunen.

Voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften voorziet de leerkracht verhoogde zorg, in fase 1. Bij voorkeur realiseert hij die zorg binnen de klascontext. Hij wordt daarbij ondersteund door het zorgteam. Om het leerkrachtenteam te coachen en te ondersteunen bij het bieden van die zorg, kan de school een beroep doen op de pedagogische begeleiding en het CLB. De pedagogische begeleiding kan pedagogisch didactische processen binnen de schoolwerking ondersteunen en versterken. Het schoolteam werkt nauw samen met het CLB om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften op te volgen, voor hen specifieke interventies uit te werken en die met de leerkracht te overleggen.

Voor een kleiner aantal leerlingen volstaat de verhoogde zorg uit fase 1 niet. Ouders, leerkrachten, de leerling zelf of het CLB kunnen dit signaleren. Het zorgteam overlegt met alle betrokkenen en zoekt welke bijkomende ondersteuning nodig is voor de verdere begeleiding van die leerling. Fase 2 is dan ook de fase van uitbreiding van zorg.

De school vraagt, met toestemming van de ouders, aan het CLB om die leerlingen

intensiever te begeleiden. Tijdens het multidisciplinair overleg bespreekt de school met het CLB de aanpak van de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling en de ondersteuningsbehoeften van de ouders en de leerkracht. Voor de pedagogisch-didactische ondersteuningsbehoeften van de leerkracht met betrekking tot specifieke onderwijsbehoeften kan de school ook een beroep doen op de pedagogische begeleiding. Schoolteam, ouders, leerling en CLB gaan samen actief op zoek naar oplossingen. In deze fase kan handelingsgerichte diagnostiek nodig zijn. Het CLB heeft de regie voor het verloop van de handelingsgerichte diagnostiek in handen. Het CLB is draaischijf voor contacten met relevante externen, dat zijn zowel diagnostiserende als hulpverlenende instanties. Het CLB zorgt ervoor dat de inbreng van externen maximaal afgestemd is op de onderwijsbehoeften van de leerling en de ondersteuningsbehoeften van leerkrachten en ouders. De school behoudt hoe dan ook de regie van de zorg op school. Dat is géén taak van het CLB. De school overlegt met de ouders en de leerling over specifieke maatregelen zoals compenseren en dispensereren, en eventuele curriculumdifferentiatie. De leerkracht en het zorgteam bepalen mede de individuele aanpak op basis van de adviezen uit het diagnostisch traject. Het schoolteam geeft aan wat haalbaar is binnen en buiten de klas op school. Het overlegt samen met het CLB en stemt af met eventuele externe hulpverleners.

Het kan zijn dat het zorgaanbod van de school en eventuele ondersteuning door externen onvoldoende antwoord bieden op de onderwijsbehoeften van de leerling. De school heeft bijvoorbeeld onvoldoende draagvlak om adequaat in te gaan op de zorgvraag en de vraag om nog meer aanpassingen. Het gaat over een leerling voor wie een individueel handelingsplan en individueel curriculum noodzakelijk zijn. Een overstap naar een school op maat, in fase 3, met een meer specifiek aanbod, kan een zinvol alternatief zijn. Het schoolteam blijft de leerling actief helpen en communiceert open met de betrokken partners. Het schoolteam bespreekt met de ouders, de leerling en het CLB de verschillende mogelijkheden en ondersteunt het keuzeprocess. Op die manier zoeken ze naar een handelingsgerichte overdracht.

Als de ouders niet willen dat hun kind overstapt naar een school op maat, dan blijft het op school. Het schoolteam communiceert duidelijk met de ouders welke aanpassingen in het curriculum en welke aanpak ze zullen doen.

Interessant voor CLB-medewerkers is wellicht ook onze visie rond doorstroming en oriëntering die in het vademecum uitgelegd wordt. Hoe adviseren we onze scholen om te gaan met zittenblijven, schoolloopbaanversnelling, anderstalige nieuwkomers of oriëntering naar het eerste jaar B van het secundair onderwijs of naar het buitengewoon onderwijs? Verder reiken we in dit hoofdstuk een draaiboek voor een MDO aan en geven een mogelijke invulling van een handelingsplan in het gewoon basisonderwijs.

Prodia als handvat voor scholen

In het vademecum zorg geven we ook het project Prodia een duidelijke plaats. We duiden wat dit project betekent voor de CLB's en voor scholen. In het vademecum beschrijven we geen leer-, gedrags- en ontwikkelingsstoornissen. Hiervoor verwijzen we naar Prodia; dat doen we ook voor handvatten die aangereikt worden voor een mogelijke invulling van de verschillende fasen van zorg op school in het algemeen en in functie van een bepaalde problematiek in het bijzonder. Vooral van de tips voor aanpak en STICORDI-maatregelen kunnen scholen dankbaar gebruik maken. Wellicht zullen de CLB-medewerkers de scholen ondersteunen bij het gebruik van deze materialen.

Tot slot

Het vademecum is een werkinstrument waar het team voortdurend naar teruggrijpt als het werkt aan visie, aan zorgbeleid of aan een deelaspect van zorg zoals ouderbetrokkenheid of differentiatie. Om aan zorg te werken staat het team niet alleen. De pedagogische begeleiding kent dit vademecum en kan in functie van de noden van de school een gekozen focus ondersteunen. Ook voor CLB's is het een instrument om met de scholen samen aan het zorgbeleid en de leerlingbegeleiding te werken.

WKBaO biedt daarnaast ook een nascholingsaanbod rond zorg aan dat de school helpt bij de implementatie van het vademecum. Naast trajecten voor schoolteams zijn er ook modules voor zorgteams en directeurs van een regio of scholengemeenschap. Bij die nascholing kiest de school een focus die overeenkomt met haar prioriteiten. Daar waar scholen of scholengemeenschappen bij deze nascholingen ook hun CLB-medewerkers uitnodigen, is hun enthousiasme groot en worden weerom stappen gezet in gezamenlijke visieontwikkeling en zorgbeleid.

MEER INFO

Je kunt het vademecum bestellen via www.wkbaio.be/bestellingen. Een exemplaar kost € 14,00 (incl. btw, excl. verzendkosten).

Het nascholingsaanbod voor zorg vind je op de website van de dienst nascholing: www.nascholing.be (› basisonderwijs › zorgbeleid).